

Sosiaalipedagoginen projekti käytännön työelämän ja koulutuksen kehittämisen mahdollisuutena

Kaarina Ranne-Lundmark

Satakunnan ammattikorkeakoulun Sosiaali- ja terveystieteiden Porin yksikön sosiaalipedagogisen projektin tavoitteena on ollut kehittää sosiaalipedagogiikan suuntautumisvaihtoehdon mukaista opetussuunnitelmaa työelämäyhteyksistä saatujen kokemusten ja kansainvälisten vertailujen perusteella. Projektin tavoitteena on ollut myös tarjota työelämään uudenlaista osaamista.

Uudenlaisen osaamisen siirtäminen on perusteltavissa mm. siitä syystä, että postmodernin yhteiskunnan rajut muutokset ovat synnyttäneet ihmisten arkielämään uusia ja kasaantuvia riskejä. Riskit eivät ole enää vanhoin keinoin hallittavissa ja tästä seuraa monenlaisia sosiaalisia ongelmia.

Tämä kaikki heijastuu ydinperheeseen ja perheen jäseniin. Perheet, yksilöt ja ryhmät ovat ”vapautuneet” vanhasta teollistumisen aikaisesta turvallisuudesta ja vakiintuneista elämisen muodoista.

Perheille, yksilöille ja ryhmille on kehittynyt uusia elämäntapoja ja rooleja. Siksi on kehitettävä uusia ymmärryksen muotoja perheen, nuorisoryhmien ja yksilöiden kysymyksiin.

Opettajat ovat tämän päivän koulussa tekemisissä aivan uudentyyppisten ilmiöiden ja ongelmien kanssa. Sosiaalityöntekijät ovat ylikuormitettuja ja perinteisen nuorisotyön keinoin ei enää lähiönuorten polttaviin kysymyksiin voida riittävän syvällisesti paneutua. Eräs metodinen tapa syventää ja monipuolistaa kasvatustyötä on toimia moniammatillisissa tiimeissä ja projekteissa. On synnytetty monenlaisia projekteja. Pelkkä metodinen uudelleen suuntautuminen ei itsessään riitä. Tarvitaan myös taustafilosofiaa toiminnalle, käyttöteoriaa, viitekehystä ja tietoisesti valittua orientaatiota.

Sosiaalipedagoginen viitekehys on se tausta-ajattelu, minkä varassa Satakunnan ammattikorkeakoulun Porin yksikön sosiaalialan koulutusohjelman opiskelijat ovat olleet ja ovat mukana useissa lähiöprojekteissa sekä peruskouluissa toteutetussa sosiaalipedagogisessa projektissa. Eräs jo päättynyt työelämäprojekti oli Ulvilan kunnan sosiaalitoimen kanssa toteutettu 3-vuotinen projekti, minkä yhteydessä opiskelijat kehittivät uudenlaisia toimintamuotoja ja työmenetelmiä sosiaalityöhön. Projektin yhteydessä luoduista uusista toimintamuodoista ovat useat jääneet elämään ja niitä johdetaan tällä hetkellä Mannerheimin lastensuojeluliiton perheprojektin nimissä. Uudet sosiaalipedagogiikan opiskelijat ovat "astuneet remmiin" ja näin taataan perheille ja lapsille tärkeä toiminnan jatkuvuus.

Koulujen sosiaalipedagoginen projekti

Varsin mittava on syksyllä 1996 alkanut ja tämän vuoden lopussa päättyvä sosiaalipedagoginen projekti, jonka foorumina ovat olleet peruskoulut. Porin peruskouluista on projektissa mukana kahdeksan eri koulua, puolet ala-asteen ja puolet yläasteen kouluja. Muista Satakunnan kouluista ovat Kokemäen yläaste ja Rauman Pyympään ala-aste tulleet projektiin mukaan syksyllä 1998. Porin Kallelan koulu ja koulun rehtori Pirjo Häti ovat koulujen sosiaalipedagogisessa toiminnassa uranuurtajia koko maassa. Sosiaali- ja terveystieteiden Porin yksikössä sosiaalipedagogisen projektin hallinnollisena vastuuhenkilönä on toiminut Tuula Rouhiainen-Valo ja asiantuntijavastuuta on kantanut Kaarina Ranne-Lundmark. Projektin kehittämiseen ja projektia toteuttavien opiskelijoiden ohjaukseen ovat osallistuneet kaikki Porin sosiaalialan yksikön opettajat.

Koulujen sosiaalipedagoginen projekti on saanut rahoitusta ensin Opetushallitukselta ja jatkossa Satakuntaliitolta, Porin kaupungilta ja Satakunnan ammattikorkeakoulun projektirahoituksesta. Näin on pystytty takaamaan sosiaalipedagogisten ohjaajien toiminnalliset kulut kouluissa niin, ettei toiminta ole rasittanut koulujen omaa budjettia. Myös projektikoulutusta ja tutkimustyötä on voitu tukea.

Sosiaalipedagoginen projekti alkoi opiskelijoiden aloittaessa opintonsa kolme ja puoli vuotta sitten ns. yhteisöprojektin muodossa. Viisi viikkoa opintoja oli varattu yhteisön kulttuuriin sisäinjään ja sen ilmiöiden havainnointiin. Perehtymisjakson aikana opiskelijat hahmottelivat yhdessä kyseisen koulun opettajien/erityisopettajan/opinto-ohjaajan/koulukuraattorin kanssa suunnitelman juuri kyseisen koulun sosiaalipedagogista toimintaa varten. Eri kouluissa sosiaalipedagoginen toiminta sai erilaisia

muotoja. Se muotoutui oppilaiden, opettajien ja sosiaalipedagogiikan opiskelijoiden persoonallisten ja ammatillisten näkemysten mukaan. Tärkeää oli miettiä juuri kyseiseen kouluun sopivat sosiaalipedagogiset interventiot. Jossakin koulussa sosiaalipedagoginen projekti oli kaikkia koulun oppilaita aktivoivaa, toiminnallista. Toisessa koulussa toiminnan tavoitteena oli oppilaiden yksilöllinen, supportiivinen tukeminen. Oleellista toiminnan sujumisen kannalta oli, että koulun johto ja opettajat sitoutuivat toimintaan ja tukivat sosiaalipedagogiikan opiskelijoiden toimintatavoitteita. Mikäli koulun johto, opettajat ja oppilaat näkivät ko. toiminnan hedelmälliseksi, jatkoi opiskelija toimintaa opiskeluunsa kuuluvan käytännön harjoittelujakson ajan. Projektiin liittyivät säännölliset palaute- ja arviointikeskustelut projektia ohjaavien opettajien ja opiskelijoiden kesken. Palautekeskustelujen tavoitteena oli syventää opiskelijoiden ammatillista osaamista kokemuksellisen reflektoinnin seurauksena.

Projektin ammatilliset tavoitteet

Sosiaalinen kasvatus sosiaalipedagogisessa viitekehyksessä on korkeatasoista ammatillista toimintaa. Täyttäessään vaativan ammatillisuuden kriteerit se on tietoista, reflektiivistä ja suunniteltua. Sosiaalipedagogiselta toimijalta/ammattilaiselta se edellyttää lapsen/nuoren kehityksellisten vaiheitten ymmärrystä, erilaisten osakulttuurien aktiivista havainnointia, ryhmien toiminnan lainalaisuuksien tajuamista ja oman toiminnan ja käyttäytymisen tiedostavaa tarkastelua. Jotta sosiaalipedagoginen toimija voi vaikuttaa ja puuttua lapsen/nuoren sosiaaliseen ympäristöön, on ensin tehtävä ns. sosiaalinen diagnoosi. Sosiaalinen kasvatus ja sosiaalipedagogiset toimenpiteet nähdään paljolti syrjäytymiseen ja sopeutumattomuuteen puuttuvana toimintana. Laajasti ottaen sosiaalipedagogisen toiminnan piiriin kuuluvat kuitenkin kaikkien ihmisten ja väestöryhmien elämisen laadun edistäminen.

Tässä tapauksessa projektin alku (viisi viikkoa), opiskelijoiden opetussuunnitelmaan kuuluva ns. yhteisöprojektin toteutus joko porilaisissa lähiöissä tai peruskouluissa, palveli sosiaalisen diagnoosin tekemistä. Opiskelijat perehtyivät, maistelivat ja tunnustelivat kaikessa rauhassa, ilman toiminnallisia tavoitteita ko. lähiön asukkaiden tai ko. koulun oppilaiden elämissaailmaa. Vasta tämän kulttuuriin perehtymisen ja sosiaaliseen ympäristöön seikkaperäisen tutustumisen jälkeen alettiin hahmotella ”räätelöityjä” tavoitteita toiminnalle, sosiaalipedagogisille väliintuloille.

Projektiin liittyi myös kirjallinen raportointi. Raportissa opiskelijat arvioivat omia toimintaedellytyksiään ja mahdollisuuksiaan projektissa. Raportin tarkoituksena oli siis edistää opiskelijoiden omaa ammatillista reflektointikykyä. Seuraavassa muutamia lainauksia opiskelijoiden raporteista:

”Sain vapaat kädet itse hyvin pitkälle päättää tekemäni työn luonteesta. Koska sosiaalipedagoginen työ käytännössä oli outoa, samoin kyseisen oppilaitoksen ongelmat ja tarve, halusin kuulla myös rehtorin ja erityisopettajan mielipiteitä ja näkemyksiä. Tulimme siihen tulokseen, että työni liittyy kolmeen ala-asteen ylimmillä luokilla olevan oppilaan kohtaamiseen niin, että koulupäivän aikana tapaisin kaikki kolme yksitellen noin tunnin ajan. Oma tavoitteeni oli aktivoida näitä kolmea nuorta tiedostamaan koulun systeemiä ja erityisesti sitä, mikä merkitys koululla on heidän elämäänsä/tulevaisuuttansa ajatellen. Tärkeä pyrkimys oli vapauttaa heitä sitovista, (yleensä kotiin liittyvistä) vaikeista asioista keskustelemalla, olemalla luotettava aikuinen, jonka kautta he voisivat käsitellä juttujaan ja selvittää niitä itselleen. Tarkoituksena oli samalla herätellä itsetuntoa, mikä sitten vapauttaisi ja lisäisi heidän omaa toimintakykyään ja oppimistaan. Minun pitää sosiaalipedagogisen työn ohjaajana, etenkin kun dialogisuus on välineenä, nähdä nämä nuoret enemmänkin kasvatuksen subjektina kuin objektina. Tavoitteena on saada lapsi, nuori tajuamaan, että hän itse voi muovata ympäristöään eikä vain sopeutua siihen.”

”Kohdatessamme uusia ihmisiä ja tilanteita, saimme joka kerta uutta ajateltavaa. Jouduimme muuttamaan jo muodostuneita käsityksiämme ja tarkastelemaan asioita monelta kannalta. Tämä opetti joustavuutta ja kriittisyyttä.”

Sosiaalipedagogisen projektin saldoa

Sosiaalipedagoginen projekti, edellä kuvatussa muodossaan päättyy vuoden 1999 lopussa. Peruskoulujen sosiaalipedagogisesta projektista ovat projektiin osallistuneet, Satakunnan ammattikorkeakoulusta sosionomiksi valmistuneet opiskelijat tehneet kaikkiaan seitsemän eri opinnäytetyötä. Opinnäytetöissä on monin paikoin ansiokkaasti tarkasteltu projektin sosiaalipedagogista viitekehystä ja kehitelty sosiaalipedagogista käyttöteoriaa koulujen kasvatus- ja opetustyön tueksi. Koulun eri intressiryhmille opinnäytetöihin liittyneiden kyselyjen tuloksina on saatu toivomuksia

siitä, että sosiaalipedagoginen ohjaaja voisi työskennellä koulu yhteisössä. Erityisesti lasten vanhemmat ovat nähneet sosiaalipedagogisen toiminnan koulussa tarpeellisena lapsen mahdollisimman suotuisan oppimisympäristön takaamiseksi.

Koulujen oppilashuollon moniammatilliseen tiimityöhön projektin aikana osallistuneet sosionomit (AMK) kirjoittavat opinnäytetyönsä pohdinnassa mm. näin:

”Uranuurtajan työ ei ole helppoa. Koulu työympäristönä on tiivis ja sulkeutunut. Työyhteisöön sisäänpääsy ja oman paikkansa löytäminen vievät aikaa. Kyse on kuitenkin ihmisistä ja ihmissuhteista, kuten muillakin työpaikoilla. Uudenlainen yli ammattirajojen toteutuva yhteistyö on mahdollista, mutta vaatii kaikkien osapuolten sitoutumista. Yleensä eri ammattien edustajat työskentelevät omilla toimipaikoissaan. Tässä tapauksessa kouluissa työskentelisi rinnakkain useita eri ammattialojen edustajia. Yhteisten työmuotojen ja toimintalinjojen löytäminen vaatii pitkäjänteistä suunnitelmallisuutta.”